DISPUTATIO MEDICA THEORETICO-PRACTICA
DE

OFFICIO MEDICI CIRCA ADIAPHORA,

Quam

AUSPICE DEO OPTIMO MAXIMO,
IN ILLUSTRI ACADEMIA FRIDERICIANA
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DN. PHILIPPO WILHELMO
PRINCIPE BORUSSIAE, MARCHIONE BRANDENBURGICO, AC DUCATUS MAGDEB. VICARIO,
GRATIOSISSIMO FACULTATIS MEDICÆ CONSENSU,
SUB PRÆSIDIO
MICHAELIS ALBERTI,
MEDICINÆ DOCTORIS,
Publicæ Ventilationi exhibet
RESPONDENS
JOHANNES BAPTISTA LEDERGERW,
Dieſenhoffiano - Helvetus.
d. Septembr. A. O. R. MDCCVIII.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
LITTERIS CHRISTIANI HENCKELII, ACAD. TYP.

PROOEMIUM.

Am ſacra & religioſo animo veneranda inter mortales æſtimatur Philoſophia, ut ſecundum ejus uſum & exercitationem non tam ſelectus perſonarum ſed animorum inſtruatur, quorum gloriam poſt funera neque dies neque temporis mutabilitas delebit, ſed ad altiora faſtigia nobilitatis, dignitatis, memoriæ & celebrationis evehet, & elevabit: hæc enim illa Palæſtra omnis felicitatis audit, quæ optima conſilia & adminicula pro ἀυτάρκεια animi & corporis obtinendâ promptè miniſtrat, & ſponte largitur; hæc ut facundus comes in omnibus reliquis ſcientiis, diſciplinis & artibus celebratur, quæ nobiſcum peregrinatur per ſalebroſos rerum gerendarum anfractus, & bivia ſeductionum, & impedimentorum; hæc ut alma nutrix tenellulorum æque ac firmiorum animorum cum publico ferè applauſu veneratur, laudatur & colitur, quæ plena ubera ſua, præ dulcedine, jucunditate, ſoliditate & dexteritate turgida uberrimê effundit, & cum voluptate emulgenda offert: tam ſacra olim, neque indignior inter noſtrates re-

putatur Philosophia, ut mirum esse minimè debeat, quod omnium scientiarum, fons, fundamentum, & fulcimentum esse, fieri, manere, requiratur, & provocetur, imo, quod verus Philosophus pro divino homine, & numine quasi terreno æstimetur, habeatur, & exponatur. Ast mihi non exponendam eligo illam Philosophiam, de quâ dicitur, quod verus Philosophus sit etiam bonus Christianus, id quod absolutè in dubium vocare, neque audeo, neque possum, sed aliam Philosophiæ habilitatem, & exercitationem explicandam, & applicandam sumo, quæ in nostro foro, & arte Medica ornamentum, splendor, commodum, & promptuarium felicitatis, utilitatis, & salubritatis esse potest, & esse etiam solet. Quem latet fortè nostrûm, illud commune suffragium, quod *bonus Medicus debeat esse bonus Philosophus*, imò, quod adhuc pro egregio testimonio, & monumento inservit, quando Divus Senex cum summa generositate, & gravitate eloquitur in libr. *de decenti habitu*: Δεῖ μετάγειν τὴν σοφίην ἐς τὴν ἰητρικὴν καὶ τὴν ἰητρικὴν ἐς τὴν σοφίην ἰητρὸς γὰρ φιλόσοφος, ἰσόθεος: *oportet sapientiam ad Medicinam transferre, & Medicinam ad sapientiam. Medicus enim Philosophus Deo æqualis habetur*: adeo solennis est illa Philosophiæ seu sapientiæ provocatio, ut non tam antiquitas, quam recentior ætas ejus dignitatem, & utilitatem, vel celebribus admodum vel vivis adhuc splendidis exemplis, offerat, adferat, efferat. Loquitur hæc *Hippocrates* inter mortales de mortalibus, undè alienum esset, tam ambitiosum, & fastuosum hoc effatum declarare, quo hominibus absolute aliquam divinitatem, & non aliam nisi ethnicam, & superstitiosam promittat, sed distertè & distinctè statim subiungit, quib9 factis Medicus Deo æqualis fieri queat, quippè

pè quæ si modestius interpretantur, facilè excusabunt hujus eloquii simplicitatem & dexteritatem: hæc enim ἰσότης non ad universalem hominis statum sive absolutam essentiam sese extendit, sed primo tantum aliquam transitoriam & gratuitam similitudinem indicat, deindè accidentalia de Medico prædicat, quod famâ, & gloriâ intra mortalium limites ἰσόθεος existere queat: quæ cum famam hominis maxime respiciant, ita minime ultra terminos restrictæ, & per hyperbolen indicatæ immortalitis diduci debent. An ad tantum famæ suæ fastigium Medicus Philosophus pervenire queat, haud dissentio; est hujus gloriæ fulgens specimen ipse antiquus ille Medicorum parens, cujus splendorem tempus mille annorum extingvere haud sategit, sed ad ultima spatia denique constanter transferre perget. Hæc σοφία cum osores suos passim ab omni ætate & in omni tempore obtinuerit, ita diversa offendicula, & scandala eandem irrepserunt, ut nihil turpius nisi philosophi nomine hinc inde exprimi potuerat, aut quod nihil tam absurdum proferri queat, quod non â philosopho dicatur; hinc illæ frustrationes tam egregii nominis, ubi multi veram illam sapientiam pro usurâ, & testimonio avaritiæ tradiderunt, quos tamen talem malam sapientiam exercentes, σοφότατος Socrates solidè refutavit, & plebis fecibus merito exposuit, tanquam perversæ sapientiæ cultores, & magistellos. Neque fastum & ambitionem in philosophiâ suâ Hippocrates annotavit, verum rectius omnem superbiæ, philavtiæ & spuriæ autoritatis eliminationem seriò commendavit, ac specialius *pecuniæ contemptum, verecundiam, reverentiam, modestiam in vestitu, bonam existimationem, Judicium, lenitatem, promptitudinem, munditi-*

em, ſententioſam eloquendi concinnitatem, cognitionem καθαρσίων χρηστῶν καὶ ἀναγκαίων, evacuationum, purgationum (ſive ſponte fientium, ſive per medicamenta edendarum) *ad vitam utilium & neceſſariarum*, graviter annotavit, laudavit, & ſuaſit: & hanc Philoſophiam Medicos docuit, quando illã gloriam affectare contendunt; quippè quæ ſicuti minimè nudæ philavtiæ inhæret, ſed plures ſcaturigines commodi in artem Medicinã effundit, ita meritò ex Hippocratis vero ſenſu commendanda, & laudanda eſt. Utinam modo tam ſimplex & ſincera ſubſtitiſſet illa philoſophia practica Hippocratica! non deerunt, qui mihi facilem aſſenſum præbeant, quod tam utilis philoſophia criticis, & Catachreſticis excurſionibus turbata paſſim, imò deturbata fuerit, ut verbis magis, quam ſolidâ rationali & iudicioſâ cognitione illæ purgationes ad vitam utiles, & neceſſariæ deductæ, & explicatæ fuerint, undè ex laudabili, & de experientiæ robore erutâ philoſophiâ, ſterilis philologia, & verborum faſtus ortum duxit: quantum verò hæc lubido loquendi, colloquendi, & obloquendi profecerit, teſtatur illa Medicina quæ citra Philoſophiam Hippocratis exercetur. Et quemadmodum Laudablis ſapientia Medica uſum in ſe incomparabilem promittit, ita ſummus Medici, aut ad veram artem Medicam adſpirantis labor & conamen eſſe debet indefeſſum, ut non tantum eandem rectè & ſolidè cognoſcat, & agnoſcat, ſed ſubindè pariter acquirat, ut omnium fructuum & utilitatum exinde emanantium particeps fieri, & perpetuus conſtans poſſeſſor eſſe queat. Turpis vero eſt illa Philoſophia, quæ tropicis magis Laudibus, & dictionum exaggerationibus turget, cujus frons calva, vultus auſterus & ſordi-

dus

dus, oculi ambitiosi, os mendax, pectus gratuitis opinionibus turgidum & squalens, abdomen fecibus superstitionum oppletum, pedes labiles, titubantes & inconstantes sunt, hæc enim minime ἰσόθεον reddit Medicum, sed communi hominum opprobrio & offendiculo exponit: quæ verò rerum suarum certa, integra, constans, ubique cohærens, sincera, solida & â communi loquacitate aliena est, illa certè spontè & dextrè summam felicitatem Medico spondet & promittit: *quæ si quis elinguis usu discreta bene novit, hunc aliquanto maiorem Medicum futurum, quam si sine usu linguam suam excoluerit; Morbi enim non eloquentiâ, sed remediis curantur,* ut solidè *Celsus* eloquitur. Tantus profectò abusus reperitur in Medicinâ, ut Philosophia pro ornamento & fugitivo splendore non raro assumatur, neque ad illam cognitionem purgationum in vita utilium & necessariarum applicetur, sed quæ temerariâ quandoq; & superfluâ eloquentiâ, verborum elatione, ac lenocinio, & quas Hippocrates sophisticas argumentationes increpat, principiorum domesticorum applicatione gloriatur & superbit. Hæc est nata & germana suppostitiæ & spuriæ Philosophiæ, quæ factis & experientiæ contrariatur, quæ φρονεῖν accelerat & incipit, ante usum seu experientiam, sive ad veterum, ipsius divi senis, Galeni & Valeriolæ monitum, ante cognitionem *morbi & hominum naturæ atque speciei, ætatis, privati etiam moris, quem ἰδιοσυγκρασίαν vocant, regionis, temporis status, & cæterorum quæ ad morborum curationem necessaria sunt.* Hæc philologia quantum detrimentum sapientiæ Medicæ conciliet, brevibus & in compendio vix eloqui potest, ut tantum aliqua hinc indè tangere, & artem Medicam successivis vicibus âb ejusmodi, abusibus vindicare, defen-

fendere, repurgare, & ſuæ integritati reſtituere, meritò de ſalute & famâ Medicinæ ſolliciti, allabarent & cooperentur. An non talis Philologia, aut rationis & elocutionis Rhetoricæ ſtudium, experientiæ præpoſita, multis tricis potius & ambiguitatibus in artem Medicam reptantibus, viam & occaſionem ſubminiſtraverit, haud dubitandum eſt, ſiquidem prudens therapia hujus morbi faciem detegit & develat. Tam diffuſa verò & extenſa hæc ſentiendi, & loquendi libido eſt, ut quandoque recurſus deficiat, & applicatio ſolida omnem reliquam opinionum farraginem & apparatum deſtituat & fruſtretur, ut unicum illud ſubſidium adhuc præſtò ſit, in fine tale tentamen offerre & commendare, quod neque crudius opinioni, neque craſſius experientiæ repugnat, imò, quod neque theoriæ neque praxi notorium aliquod & conſpicuum commodum, præjudicium aut nocumentum (ut opinatur) conciliare poteſt; Interim ſub indifferentismo tali multas æquivocationes involvit & & continet. Quæ verò cum ſolidæ arti Medicæ minimè veram ſapientiam, utilitatem & æſtimationem afferant, ſed eandem coniecturis, ſpeculationibus & experimentis oppleant; Ita ſanè convenit hoc negotium paulò exquiſitius & providè magis inquirere, pertractare, & verum ſtudium Medici circa offendicula talia deſignare. Hinc de præſenti utilem illam materiam de *Indifferentiſmo Medico*, ſive de OFFICIO MEDICI CIRCA ADIAPHORA tam ſecundum ductum rationis, quam experientiæ verum conſenſum, explicandam ſuſcepimus.

Quod conamen, ut in benigniſſimi Dei honorem, proximi verò emolumentum cedat, & noſtræ intentionis verum ſcopum attingat, eſt, quod humillimè exoptamus.

§. I.

§. I.

CUm de *Indifferentismo Medico*, & *officio Medici circa Adiaphora* differere constituerimus, pauca quædam, antequam rem ipsam pertractemus, de vero *sensu* & *autoritate indifferentismi* prælibanda erunt, præmissâ modestâ excusatione ipsius Thematis, & applicatione ad propositum nostrum. Præbuit nobis occasionem pro hâc materiâ condignè pertractandâ *Hippocrates*, qui in *lib. de flat.* Medicinam prudenter & solidè explicat, *quod sit* πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις, *additio & subtractio, & eorum quidem quæ abundant, subtractio, eorum verò quæ deficiunt additio*; subjungit statim caracterem boni Medici; *Qui verò istud optimè facit, is optimus Medicus existimandus est; quique plus abest âb eo præstando, is plus in arte Medica deficere censetùr*: tam solicitè ille suum cuique tribuit, attendit, & commendat, ut illis, qui talia probè observant, præmium laudis constituat; hanc Medicinam verò tam prudenter distinguit, ut abundantiæ subtractio, & defectui additio inserviat, quos actus minimè confundit, aut inter indifferentes collocat, sed ex justâ & conveniente horum administratione optimum Medicum dijudicat, & commendat; huc facit illud *Celsi* testimonium, *de veter. Medicinâ: non enim quidlibet*, inquit, *antiquiores viros ægris inculcâsse sed cogitâsse, quid maximè conveniret, & id usu explorâsse ad quod ante aliquâ conjecturâ ducti essent*: Utrique vero hi viri, de re Medicâ optimè meriti, tam serio inculcant, quod in arte Medicâ non conveniat, quid pro quo tentare, sed ita exquisitè suis rationibus indicationes jungere ne error obrepat & artem Medicam confundat. Tam implicata verò est non nunqam Medicina, ut in morbis, quos *Hippocrates* ἀφανεστάτους καὶ χαλεπωτάτους *obscurissimos & difficillimos appellat, opinionem magis, quam artem exerceat*; iisque tali

râ & medelâ subveniat, quæ si non positivè juvare, attamen nocere nequeat, aut non debeat, & *quæ si ad experientiam descendit*, dicit *Baglivius*, *vel per jocum imitatur naturam, vel ex paucis experientiæ manipulis, ad axiomcta generalia, intempestivè transscendit, & âb his potius, quam â Phœnomenis sedulo detectis ad causam latentem argumentatur*: Hæc argumentatio si fida, vera, & integra haud deprehenditur, tamen aliquid agere imperat, ne patientem destituat, & Medicinam, ut mancam, imperfectam & incertam aliorum risui & ludibrio exponat: Inde oriuntur illi indifferentismi inter Medicos cordatiores, qui dum patientem infido aliquo tentamine aggredi recusant, tamen eundem non penitus deserunt, sed analepticis, nervinis, corallinis, perlatis, & fixis antimoniatis tractant & instruunt, ex talibus sicuti moderatiora seliguntur, ita notabile quoddam nocumentum inferre non judicantur: Hinc illa formula inter plebem jamdum insoluit hilffts nicht/so schads nicht; an verò cum tali medelâ abundantiæ, subtractio, & defectui, additio subjungatur, vix credo, verum rectius, multa exindè dubia & ambiguitates, tam in diagnosi, quam prognosi, & therapiâ occurrunt & insolescunt. Hinc minimè titulus disputationis nostræ ad metaphysicam extendi debet; neque nostrum conamen irritum & inutile reddet objectio illa, quod neque veteres, neque recentiores de tali materiâ unquam scripserint, aut disputaverint, & quod adeò ut novum & inauditum quid, scientiæ & arti Medicæ consulere & inservire nequeat; cum econtra antea tradita applicatio dicti Hippocratici ad nostrum propositum, autoritatem non novitatis, sed antiquitatis clarius designet, & ipsa explicatio non nisi usum realem practicum promittat & offerat, qui ex cognitione ejus quod secundum rectam rationem fieri debet inclarescit & profluit.

§. II.

§. II.

Circa verum sensum *Indifferentismi*, dicimus quod *indifferens* nil aliud sit, quam quod neque *bonum*, neque *malum* in se est, interim per *accidens* utrumque fieri potest: *Indifferentismus* est nobis actio in se neque bona neque noxia sed in *specialiore usu* & *applicatione*, per *accidens* scilicet, ad utrumque tendit & inclinat: agunt de hâc materiâ paulò frequentius Theologi & Philosophi, speciatim moralistæ, sed testatur etiam ipse usus rerum inter alios, quod extra horum forum, indifferentia, & indifferentismus passim occurrant; illi cum in decidendis indifferentismis & acurati, & solliciti esse soleant, ut applicationes sinistræ, vitia, errores, & peccata præoccupentur, & tantus ejusdem usus doceatur & exhibeatur, ut unicè ad bonum, minus vero ad malum & sinistrum effectum deducatur; interim utique constat, quod malè moratus, & ad mala de natura magis tendens animus hominum hunc indifferentismum, & adiaphora communiter ad noxia, prava, & sinistra deferat & dirigat; ita in medico foro non tantum multa adiaphora occurrunt, sed tantus etiam eorundem abusus passim deprehenditur & assurgit, de quo effectus & finis testantur, quod in indifferentismo insignis titubatio & æquivocatio respectivè ad multiplicem scilicet usum lateat, & quod adiaphora, si non semper *positivè*, tamen multis vicibus *privativè* noxam, & errores pariant. Elegans est locus, quem de *medicinâ* in *lib. de arte* profert *Hippocrates*, & qui certo modo in nostram rem trahi potest; *neque verò magis*, inquit, *quæ offenderunt, quàm quæ profuerunt, artem esse comprobant. Siquidem hæc quod rectè adhibita fuerint, profuerunt, illa verò ob incommodum eorum usum nocuerunt, quamquam ubi rectum & pravum suis finibus circumscribitur, quis hoc artem esse non*

 existi-

existimet? neque enim artis nomine istud donandum existimo, in quo neque rectum, neque pravum inest: At ubi utrumque adfuerit, quis non hoc ex arte potius, quam sine arte effici fateatur? in quo loco ex verâ arte eliminat illud, in quo neque pravum neque rectum inest, si verò utrumque exoriatur, illud arti imputat, quasi talis Indifferentismus, quando aliquem *effectum* sortitur sive bonum sive malum, ad artem referendus sit, ut non minus Medicina adiaphora talia includat & contineat, sicuti aliæ disciplinæ: & hic est sensus simplicior Thematis nostri, qui in applicatione magis elucebit.

§. III.

Illa vero est in hodiernis maxime temporibus sors, ut illæ res, quæ *autoritatibus* ornari possunt, magnum applausum & æstimationem recuperent, quid quod eo devenerê mortalium ausus, ut quando unum aut alterum vel longissimè etiam petitum assensum allegare queant, scientiæ, & peritiæ suæ abunde satisfactum fuisse, communiter credatur; quod verò ex indifferenti ejusmodi ad autoritates provocatione multæ una delusiones & frustrationes oriantur, testatur quotidiana etiam experientia: Hoc ipsum meritò de indifferentismo medico prædicari potest, quippè qui integritatis suæ firmitatem hinc indê ex autoritatibus suffulcire contendit; ut adeo minime ignorantiæ & temeritatis argui fortè debeat. Quem latet fortè illud compendium indifferentismi quod *Celsus* communicat? *satius est*, inquit, *anceps experiri auxilium, quam nullum*, quo dicterio hinc indè tantam audaciam conciliavit, ut ad illud adiaphorum multi, tanquam summa auctoritate suffulti, provocent, & ex autoritate veterum, illud suadeant & imperent: cui verò in contrario

resi-

resistit illud *Hippocratis* quod in *lib. de fractis* dicit: *qui nihil in consilium adhibent, plerumque nihil peccant*, & præ illo ancipiti remedio, satius esset tutissimum & certissimum seligere, quo non peccatur, aut error committitur, qualem Medicum *vehementer laudat Hippocrates in lib. de priscâ Medicinâ*. Offert sese in nostro negotio latissimus praxeos Medicæ & experientiæ campus, in quo contradicere absurdum & temerarium reputetur, quando tot exempla & documenta hujus indifferentissimi cum maximis laudibus alibi efferuntur, quasi in hoc & in illo anceps remedium tam nobilem effectum edidisset, ut secundum communem formulam felicissimè curatus fuerit æger: sed hæc adiaphora, & titubationes, aut incertitudines jam ipse plebs scit, quæ, quando Medicum in aliquo morbo vero auxilio destitutum animadvertit, præcipuè si paulo diutius morbus patientem detinuerit, medico quasi consilium illud tacitè præbeat: Er möchte doch dem Patienten ein Artzney verschreiben / aus der man sehen könte ob die Kranckheit zum leben oder zum todt ausschlage. Tam intricata est auctoritas indifferentissimi, ut verum Judicium de eo formando mihi illud Senecæ arrideat qui in epist 82. dicit: *Indifferens nihil gloriosum est, nihil indifferentium* (quorum aliqua nominat) *per se gloriosum est*: licet hæc ad moralia adiaphora pressius applicet, non tamen hujus auctoritatis firmitas in Medicinâ deerit, quando omnes errores & ἁμαρτήματα Medicus evitare debet, quæ facillimè & liberrimè ex illo indifferentissimo enasci solent. Et hæc auctoritatis provocatio non tam in arte Medicâ valet, verum & in scientiâ & cognitione, ut passim licentia speculandi & theorias formandi, quasi dono data professio existat, modo in experientiâ & arte Medicâ conveni-

venire liceat, & deceat; huius rei autoritatem allegare ſuperfluum eſt, quàm ipſa comparatio Hypotheſium Medicarum,& nonnunquam notabilis elenchus per præcipitantiam aut feſtinatam ſinceritatem inſertus, obſignare poterit, Unde ad ipſam ſpecialiorem explicationem, indifferentis actûs in Medicinâ, & officii circa indifferentia progredimur.

§. IV.

Cum *experientia* ſine ratione ſit quaſi devaſtatum domicilium, complementum ac fundus audaciæ & temeritatis, ut Pandoræ pyxis, ex quâ,velut ex aliquâ lacunâ, multi errores & inevitabilia nocumenta erumpunt & profluunt; *Ratio* verò ſine experientiâ ſpeculum phantaſiarum & gratuitarum opinionum exiſtat, ita utrumque iuſtè & dextrè, ſolidè & ſincerè connectere omni modo convenit: illa præit, hæc ſequitur, illa docet *quid*, *quando*, *ubi fiat*: hæc, *quomodo*, *unde*, *cur* fiat: illa *effectus*, hæc vero cauſas eorundem explicat. Conveniens itaque videtur circa experientiæ declarationem, initium formare & rationis poteſtatem ſubiungere; cum verò generaliora quædam ante ſpecialiorem tractationem de rationis indifferentiſmo proferre neceſſitas poſtulet, hanc præmittemus, ut in experientia conſtet, an talia adiaphora theoretica, praxi & experientiæ adæquatè & iuſtè congruant. Maximum verò rationis conamen & ſollicitudo eſt, ut Medicinam â conjecturis vindicet, liberet & repurget, ne ille diſſenſus Theoriæ & praxeos Medicæ in vulgi notitiam usque devolvatur, adeoque Medicina infirma, incerta, audax, experimentalis inter rudiores audiat,& hinc inutilis,inconſulta & nociva prædicetur;non deſunt hujus offendiculi teſtimonia, quando

ſophiſtæ

ſophiſtæ olim Medico nil turpius denotari poſſe, aſſeruerunt. Neque tantum Medicinæ famam conſervare intereſt, ſed etiam ejusdem dignitatem & utilitatem, quæ minimè per conjecturas, ſed ſolidas rationes, & exquiſitam, veram ſcientiam comparatur; unde enim præſtat ut medicus tam in ſcientiâ, quam peritiâ rerum ſuarum certus, firmus & conſtans ſit: Neque tam abſtruſa & obſcura res eſt Medicina, ut, quoniam ſecundum rudem explicationem corporis machinam intueri & introſpicere nequeat, inde non niſi conjecturis progredi debeat, adeoque conjecturali Theoriæ, conjecturalem praxin ſubordinet, nudis conjecturis curet, & per accidens quandoque bonum effectum eliciat, ut mirum eſſe minimè omnium debeat, tot, tantasque fallacias in medicinâ frequenter occurrere, ſiquidem ipſe Hippocrates cordatè profitetur: *quod medici fallantur, cum morbi cauſam ὀυκ ἀτρεκέως non exacte*, non exquiſitè, non fideliter inveſtigant, ſed dubii, ambigui, incerti, & titubantes ſunt. Tam intricata inquam medicina non eſt, ut licet clarioribus oculis motus in corpore, operationes, & partium actuationes perſpicere non valeat, eo ipſo omnibus ſubſidiis rationem ſolidè applicandi privata & deſtituta ſit; modo in hiſtoriâ medicâ, effectibus & productis, certa ſit & firma. Certè benignisſimus Creator mnimè occultavit, *motus, ſucceſſus* & *ordines* ad vitam & ſanitatem maximè utiles & conducibiles, neque natura tam ſecretam ſe gerit, ut ipſos motus & effectus eò neceſſarios quaſi *incognitò* exſerat, ſed quos ſimplicisſimus homo diſcit, attendit, & explicat, er müßte wiſſen was ſeiner Natur nützlich oder ſchädlich wäre / ſeine Natur könne dieſes oder jenes nicht vertragen / inclinire hier oder darzu / helff ſich hier

oder

oder darmit & sic porro , ut talis scientia ex effectibus comparetur, quos ita dicta natura non occultat, sed libere & aperte sistit: Potest insimul præcipuè medicus ad talem integritatem necessarios apparatus ἀτρεκέως attendere, *instrumenta* per quæ tales motus ad effectus ordinari & dirigi debent, cognoscere, methodos in salutaribus & noxiis effectibus discere & comprehendere, successus debitè respicere & considerare, ut itaque secundum hosce respectus unicê ad medicinam necessarios nihil obscurum, nihil intricatum, nihil abstrusum esse queat, modo omnia liberè, tranquillè, proportionatè & simpliciter, non vero turbatè & perversè progrediantur, omnium maxime vero si finem & mediorum applicationes ad finem, prudenter, accuratè, non præjudiciosè neque præcipitanter & confusè Medicus considerat; reliquæ enim contemplationes & rationes quomodo v.g. cor, ventriculus, aut musculi moveantur, adeo directê ad medicinam nihil contribuunt, nisi ad τὸ εὖ εἶναι eædem requirantur, quas tamen curiosas investigationes neque contemnimus, neque reiicimus, modo sine labe sint, & medicinam confundere non adjuvent. Hisce itaque principalissimè cognitis, quid fiat, & quid salutariter fieri debeat, ratio supervenit, pro inquisitione, cur fiat primò, & deinde quibus mediis, & denique etiam quomodo fiat.

§. V.

Tam provida vero rationis exercitatio & administratio esse debet in Medicinâ, ne ad illa quæ necessaria & utilia haud sunt, prolabatur, & ex opinionibus scientias mentiatur, sed rebus solidis inhæreat, easque condigne explicet: principalissimum vero est, ut ratio adhibeatur in llis rebus quæ re ipsâ seu actu fiunt, non verò quæ *fortè*

aut

aut *facilè*, aut *probabiliter* fieri possunt: undè circa effectuum rationalem explicationem scire expedit, primo *cur* fiant, cur *ita* & non aliter contingant, cur *ita fieri debeant* aut *soleant*, seu in quem usum & finem fiant, an ita fieri expediat, an aliter noceat, & si aliter fiant, an in rectum ordinem, viam & Methodum redigi debeant, ita unius finis contemplatio, cognitio & scientia, ad alterum præcipuum finem progreditur, vel æquales, iustos & salutares motus & effectus conservando, vel eosdem âb aliis inconvenientiis liberando, & defendendo, vel in iustum ordinem redigendo & restituendo. Et hæc est Hippocratis dogmatica & rationalis Medicina, qui singulos motus & effectus summâ attentione & providâ ratione advertit, comparavit, applicavit, & secundum hanc rationem consilia & auxilia subordinavit: huic etiam scientiæ principalissimè medicus invigilare debet, si rationabiliter progredi intendit. Accedit & altera ratio, unde motus, ordines, mensuræ, methodi & progressus dependeant, ut distinguere sciant inter illud quod *absolutè* morbidum & noxium, & quid in morbo salutare & conveniens sit, adeoque per rationem edocti & cum ratione certi evadant, cui subvenire conveniat, & an auxilia medica ad eandem causam commodè pervenire & transferri queant. Ad infimam classem pertinet, ratio quomodo motus tales fiant, & quidem specifica, determinatio motûs in singulis partib9, cui modo ut in therapiâ subvenire si non planè impossibile, tamen difficilè est, respectu corporis per se considerati, ita medico fidam & constantem aliquam utilitatem haut facilè pollicetur, præcipuè si motus eiusdem proportionem, ordinem, tenorem, gradum & constantiam respiciamus,

ſed hæc conſideratio ad amplificationem Theoriæ Medicæ pertinet. Et hæ ſunt illæ generaliores viæ, in quibus ratio ſolida verſari, experientiæ ſe iungere, & veram ſcientiam formare debet; imò in quibus ex maximis conjecturis emergere, & ad certitudinem medicam pervenire commodè & fideliter vacat.

§. VI.

Noſtrum propoſitum non fert medicinam conjecturalem latioribus deductionibus depingere, & ex eâdem emergendi ſpecialiorem methodum præſcribere, cum ad ſcopum noſtrum ex dictis progredi ordo poſtulet. An in tali medicinæ conditione indifferentiſmus detur circa *rationem* & *Theoriam* medicam merito quæritur, & â nobis breviter per affirmationem reſpondetur: præcipuè verò ſub illa explicitâ expreſſione, quod in theoriis medicis innumeri indifferentiſmi deprehendantur, & in modeſtâ explicatione centum & mille adiaphora inveniri queant; omnia & ſingula vero proferre centum & mille paginas poſtulabit; ne verò hæc â nobis tantum dicantur, licebit hujus aſſerti demonſtrationem aliquam ſubiungere. Diffuſa perquam eſt theoria medica, undè qui generalia de medicinâ tractant, non ad unicum negotium ſeſe adſtringunt, ſed plura ſimul pertractanda ſuſcipiunt: hinc diffundimur in plures theorias, ſpeculationes, opiniones & credulitates medicas, in quibus adiaphora vigent. Theoria vera, juſta, ſolida, firma, conſtans, excludit adiaphora, ſed poſitivè explicat quid bonum aut malum, dextrum aut ſiniſtrum ſit, quando, undè, cur, & quomodo tale quid exiſtat: vera Theoria non titubat, nequè prævaricatur, multo minus tam inconſtans eſt,

ut hodie quidquam noxium, cras verò utile prædicet in eâdem causâ, alibi ad indifferentiſmum collocet. Dantur quidem in Theoriâ medicâ varia indifferentia, quæ ita abſolutè medicinam & theoriam medicam non confundunt, ſed quam primum applicatio & progreſſio ad illud quod in individuis fieri ſolet, inſtituitur, non poteſt aliter, quin noxius periculoſus indè indifferentiſmus exoriatur: ſicuti v. g. motus aeris, caloris & frigoris in ſe neque bonus neque malus eſt, & ad adiaphora pertinet, reſpectivè verò aut bonus aut malus fieri poteſt, quando ad individua applicatur, non univerſali progreſſione, ſed ſpeciali æſtimatione ejusdem ſecundum ſenſibilitatem; de hiſce theoria vera aſſerit, quod non indifferenter bona aut noxia ſint, ſub conditione aliquâ demonſtrabili, & non fictitiâ: huc etiam pertinet Pathologia *Salsâ*, quæ minimè indifferenter applicanda, ſine differentiâ ſubjectorum individualium: undè alienum eſt dicere & abſolutè inferre, quod effectus ſpaſticæ & convulſivæ ſtricturæ & contractionis, â ſale ſtimulante, vellicante, pungente, irritante indifferenter dependeat, cum in uno individuo & numerice etiam pluribus aliis ſalinâ diætâ maximè abutentibus, nihil quidquam ſpaſticæ ſtricturæ per totum vitæ ſuæ curriculum ſeſe exſerat, & in aliis parciſſimè ſalibus fruentibus, arthritis, Jſchiaticum, nephriticum & hypochondriacum malum inſoleſcat.

§. VII.

Communis eſt philoſophorum regula, *quod unius rei plures cauſæ eſſe queant*, ut neceſſarium non ſit ad illum indifferentiſmum prolabi, & unam cauſam omnibus rebus aſſignare: generalis hic eſt indifferentiſmus,

in theoriis medicis passim obvius, cujus rei testimonia haud rariora prostant: præbuerunt hæc adiaphora haud levem occasionem de dexteritate & soliditate unius & alterius Theoriæ medicæ dubitandi: quandoquê præceps est argumentandi & concludendi libido, ut ex uno fortè aut altero exemplo, universalis explicatio & conclusio formata fuerit: & huc facilè & libere concurrit inconsulta & inconsiderata Physices applicatio & translatio in Medicinam, quando fortè aer in hoc vel illo aliquam alterationē post se traxit, si de hinc in singulis pro mutatione tali inducendâ idem allegatur. Habent præterea theoriæ quædam hanc fatalitatem, ut plures generaliores indifferentismos includant, præcipuè quandò una generalior causa singulis effectibus explicandis non satisfacit, ut alias simul, sed nonnunquam æquè generalissimas causas in subsidium ducere, necessitas postulet, quæ quidem inter se invicem explicationem & confirmationem aliquam suppeditare & constituere deberent, sed ut plurimum in indifferentismo subsistunt. Haud enim solers & accuratꝰ scientiarū cultor, in nuda generali explicatione acquiescit, neq; illâ expressione contentus esse solet, quando ad nudas possibilitates provocari solet, sed urget cæteroquin specialiorem, imo specialissimam deductionem & applicationem, maximè verò nexum rationis cum effectibus & ipsâ experientiâ, unde contingit, ex generaliorum causarum applicatione ad specialiores & individuales effectus, hinc inde confusiones & perturbationes enasci, cujus offendiculi mater est indifferentismus. Omnes hæ suppositæ possibilitates pertinent ad indifferentismum: quam facilè enim una materia uni noxia, tam facilè alteri innoxia deprehendi potest; ut in verâ theo-

theoriâ, ubi positivè quid decerni debet, non sufficiat, talium rerum rationes obtrudere, sub generaliore applicatione, quæ secundum individua multas exceptiones, dubitationes, frustrationes & ambiguitates includunt: undè rectè *Hippocrates* in libro *de priscâ Medicinâ* monet: *eas cujusque rei causas existimare oportet, quæ quidem cum adsunt, hoc modo provenire necesse est, & quibus in aliud temperamentum commutatis, cessare.* & paulò inferiùs; *quod si universæ hominum naturæ infestus esset, omnibus noceret. Quod certè* (talem videlicet indifferentismum) *minimè facere convenit. - - - Et qui hæc singula, quemadmodum se ad hominem habent, ignorat, is neque quæ ab iis proveniunt, cognoscet, neque iis rectè uti poterit.*

§. VIII.

Adiaphora Theoretica tam malæ itaque fidei esse declarantur, quod medicum usum insigniter frustrentur & destituant, undè vera eorundem cognitio esse debet in Theoria, ut hæc ab iisdem quavis prudentiâ liberetur. Pertinet verò desuper ad generalem indifferentismum generalis consideratio *motuum*, in œconomiâ animali obviorum, quando sine solidâ discretione ad singula individua transferuntur: ejusmodi generalis consideratio motuum est illa absoluta physica motuum progressio, quæ sine iusto *ordine*, *directione* & *applicatione* ad *fines* & *effectus* convenientes & necessarios, decurrit; uno nomine adiaphorum est *macrocosmum* ad *microcosmum simpliciter* comparare: cum omnis motus simpliciter physicus ad syncrisin & diacrisin partium *fortuitam*, & accidentalem tendat, animales verò motus sub specificâ determinatione, compositione, structurâ & electione administrentur. Illi nude communicati-

va transeunte progressione decurrunt de materia in materiam, *sine ordine, proportionato gradu, sine fine & scopo;* hi vero sub *certâ, conveniente, proportionatâ* (quæ *statica* appellari solet) exquisitâ, adæquatâ, tempestivâ, sufficiente, ordinatâ applicatione, ad partium habilitatem & finium per debitos effectus consecutionem, determinantur; in quibus quippe circumstantiis ingens differentia occurrit: quod si itaque hi motus ita simpliciter comparantur, magna confusio & inæqualitas prodit. Hoc ipsum ex primis corporis animalis rudimentis iam innotescit, quæ minimè ut frustum physicum & acervus materiarum fortuito talem figuram assumens, explicanda sunt, sed in quibus jam respectus æqualitatis inclarescit, quid dextrum, quidve sinistrum, quid primum, quid secundum & subalternum, quid anterius, quid verò posterius, quid superius, quid verò inferius, quid exterius, quid interius, quid curvum, quid rectum, quid crassum, quid tenue, quot, quomodo, quando, cur, ubi &c. tale quid esse debeat, & esse conveniat: hosce inquam respectus, quis commodè ad indifferentismum motuum referre non poterit? quando simpliciter *physicis motibus* explicantur, illustrantur, & obtruduntur: longè enim alia in œconomiâ animali est motuum progressio, quæ certum semper & specificum finem, concoctionis, digestionis, præparationis, sangvificationis ita dictæ, nutritionis, depurationis, secretionis & excretionis includit, & hic finis in vitâ & sanitate est perpetuus, ad *essentialia* vitæ directè necessarius, non verò *fortuitus* aut *accidentalis.* In eo quidem illi motus conveniunt, quod in suâ essentiâ non sint distincti, sed quod differant secundum accidentia, secundum partes & materias, ordines,

suc-

successus, gradus, prosecutiones, directiones, ut hoc quidem respectu motus accidens corporum appellari queat, ipsa verò actio, id est hujus motûs applicatio ad effectus & fines, non accidentalis & fortuita vocari debeat.

§. IX.

In theoriâ Medicâ occurrit adhuc alius generalis indifferentismus quoad *materiæ considerationem*, & primo quidem in *universali habitu corporis*, deindè *Particulari constitutione partium*: quoad *primum*, grande illud est adiaphorum, corpus humanum i. e. corpus præter animam rationalem, cum vitâ præditum, & cum quo sensatio administratur, (displicet enim illa explicatio, quâ corpus, vivum & sentiens per se prædicatur) diversis aliis corporibus assimilare, & ita indifferenter secundum talem allegoriam corporis qualitates explicare; quando videlicet corpus vitale, planè diversis corporib9, quoad habitum & quoad accidentia discrepantibus comparatur, & ex tali assimilatione diversa prædicata & theoremata formantur: claudicant sanè non raro talia similia & comparationes, quæ toto cælo quandoque manifestè distant: certè egregiè & vere Baglivius de eiusmodi analogiis asserit: *argumentatio â simili, sicut facilior omnium est, ita si debitè non instituatur, cæteris omnibus fallaciores deducit conclusiones, nec aliundè medicorum in inquirendo impatientia tam aptè deducitur, quam â falsis similitudinibus, quibus illi tum in curandis morbis, tum judicando de iisdem tantopere indulgent; similitudo ut perfectè concludat, versari debet inter res sub eodem genere positas, ut inter plantas & plantas, mineralia & mineralia, viventia & viventia, & sic deinceps, ut ita possint singula unius rei attributa verificari de aliâ cui assimilatur, aliter* con-

conclusio erit imperfecta, nec per sufficientem partium enumerationem; Elegans hic est locus, unde eundem hic allegare, dignum iudicavi. Quam indifferens enim est mixtionis animalis comparatio, cum mixtione, ferri, stanni, cupri, vitri, aut structuræ & texturæ corporis animalis, cum frusto metalli, terræ, glebæ? ad Rhetorica magis & metaphorica talia pertinent, neque quidquam illustrant, multo minus demonstrant: unde haud infrequenter subsumptiones & argumentationes in ejusmodi assimilationibus claudicant, quæ ita indifferenter habitum corporis animalis non attingunt (de *essentiâ* enim materiæ in physicâ nihil intelligimus, cùm sensum humanum & captum fallat) multo minus ita indifferenter alterant, & commutant: sistit sese hujus assimilationis infirmitas tam in simplici ratione, quæ contraria componere, & comparare non erubescit, ut æqualitatem analogicam admittat, deinde ipsâ experientiâ, quæ manifestis indiciis hujus analogismi fragilitatem obsignat, ut ex ejusmodi indifferentismo colligi non debeat, sicut salinum aliquod principium sese ad ferrum, cuprũ, aut aliud metallum habet, ita se ad corporis humani aut animalis mixtionem habere solet: id quod experientiæ insigniter contrariatur. Profluunt talia sophismata crudiora ex illo indifferentismo generalioris *assimilationis*.

§. X.

Offert sese altera illa particularis partium analogia, quæ huic indifferentismo insigniter favet: instruitur hæc assimilatio quandoque secundum figuras pororum, in quâ quidem in recentioribus temporibus hinc inde aliqua moderatio & modestia adhibetur: invenit talis theoria insignem auctoritatem in *Hippocrate*, sed

tam

tam accuratam & ſolidam, ut ad alias curioſas ſpeculationes ſalvo ſenſu hippocratico trahi non queat: Extat locus notabilis *in lib. de priscâ Medicina*, in quo figurarum conſiderationem ſecundum *capacitatem, cavitatem & latitudinem*, deinde quod *arctationem anguſtiam & contractionem* reſpectu partium ſolidarum & fluidarum, optimè explicat: nullam hic certam & infallibilem pororum figuram, neque triangularem, neque quadrangularem determinat & indicat, ſed talis ulterior figurarum denominatio ad adiaphora pertinet: tam inconſtans enim in hoc negotio illa theoria eſt, ut certè partium figuras explicare non valeat, cum vero cum figuris negotium perfici debeat, tam indifferenter ad lubitum conceptibilem aliquam figuram deſignet, hinc moderatiores theoretici, obſcuriſſimam & determinatu difficillimam eiusmodi analogiam prædicant, qua æquè minus conſtanter & fideliter inniti liceat, ac aliis indifferentiſmis: adiaphorum eſt illud generale theorema, quod facilioris quidem ſpeculationis eſt, ſed obſcurioris & difficilioris demonſtrationis & applicationis, quando ex indifferenti fingendi lubidine, tales pororum figuræ declamantur, & proclamantur: indifferentiſmus nihilominus ibi occurrit, licet differentiæ pororum fingantur, cum ſi non exactè hæc theoria demonſtrari queat, tamen quid pro quo circa ſpecificam hanc configurationem proponatur.

§. XI.

Non placet ad ſpecialiora progredi, ſufficiant hæc ſchemata produxiſſe: illud adhuc addendum eſt circa rationis negotium in Medicinâ: cum nexus rerum, genuinum & optimum indicium & documentum

veritatis & certitudinis existat, ita ejusdem defectus mancam, incertam, imperfectam & fictitiam reddit theoriam, rationes enim extra cohæsionem cum effectibus sunt Theoriæ scandalum, & rationes luculentam connexionem in experientiâ Medicâ non obsignantes, sunt Medicæ artis impedimentum & grave offendiculum: quilibet interim certitudinem medicam affectat & anhelat, adeoque quilibet hunc nexum accuratè observare & prudenter formare debet, si non magis conjecturis & frustraneis opinionibus superbire gestiat: est verò in Medicinâ tam rara avis est hæc connexio, ut passim theoriam aliam, alibi aliam praxin conspicere, non arduum, laboriosum, aut difficile sit; ne verò crudioris Empiriæ argui possit Medicina, hinc indè corrasæ generaliores rationes nonunquam theoriam aliquam constituunt, ut multa quidem dicantur, sed ex longè alieno capite confirmentur, & praxis longe aliter instruatur. Quoniam verò rationalis esse debet medicina, ita formantur quandoque rationes, vel nimis curiosæ, adeoque crassissimos effectus proxime non ferientes, explicantes & connectentes, vel alienæ, quæ neque iisdem effectibus positive conveniunt, neque directe quidem contrariantur, vel penitus contrariæ, quæ âb ipsâ veritate experientiæ apparenter discrepant: singula verò talia profluunt ex illâ indifferenti philosophandi, fingendi, speculandi, imaginandi libidine; ne penitus medicina rationibus cassa & exuta sit: profecto non desunt cordati medici quidam, qui simpliciter contestantur, quod ejusmodi theoria non in commodum artis, sed in ornamentum Philologiæ vergat, & quod ex ejusmodi rationibus minime experientia juste instrui

& veri-

& verificari, neque praxis cum eiusmodi rationibus confirmari queat, hinc contingit, ut vulgo tantum satisfiat, quædam de salibus scorbuticis, de catarrhis salsis, de sale intra cutem & carnem morsicante, de obstructionibus tenerrimorum vasculorum, de acrimoniâ sangvinis, aliorumque humorum, & de stimulatione, arrosione, & irritatione, de debilitate nervorum, de malignitate materiarum, & si odiosum & otiosum non esset, de multis aliis præfari & occinere.

§. XII.

Et hæc non gratis tantum allegavimus, sed certo scimus & audivimus, sub illâ sedulâ commentatione & commendatione, ne praxis confundatur, cum ejusmodi opinionibus, sed sedulo ex experimentis providis informetur & stabiliatur. Interim ejusmodi opinionibus & rationibus haud ita absolute veritatem suam denegamus, modo non indifferentismus in iisdem & cum iisdem committatur, alias multis erroribus proximam viam præmonstrant: non enim convenit tantum aliquid in aliquâ materiâ sentire, sed certitudinem & soliditatem veram inferre. Tam spatiosum verò est huius indifferentismi negotium, ut alibi in theoriâ una alteraque non nisi salium efficaciam, quod & quomodo corpus animale lædere queat, explicatam & applicatam deprehendamus, sub illo subalterno adhuc indifferentismo, ut in Cephalalgiâ, Hemicrania, arthritide, hæmoptysi, phthisi, hypochondriaco, hysterico malo, nephritide, podagra, colicâ hæmorrhoidali, certa, specifica, sed nescias, quæ certa & specifica salia accusentur, ita indifferenter verò, ut modo specificum certum sit, & pungat, morsicet, mordeat, rodat, fre-

mat, vellicet: qualis indifferentiſmus cum aliis opinionibus ac rationibus medicis paſſim committitur, quando ſine reſpectu temperamenti, ſeu habitus, ætatis, regionis, morum, conſvetudinis, & diſpoſitionis hæreditariæ, eædem indifferenter applicantur, quas tamen diſtinguere, & cum iudicio applicare docuerunt veteres prudentes Medici, maximè verò Hippocrates, quem recentiores cum modeſtiâ & prudentiâ ſequi accuratè & ſolerter ſtudent & allaborant.

§. XIII.

Meretur providam interpretationem illud *Hippocratis* pragmaticum quod in *lib. de vet. Med.* allegat, quando de ſalibus ſermonem habet, quippe qui locus tanquam ſummum fundamentum Pathologiæ Salſæ hinc inde produci ſolet: dicit *Hippocrates: in homine ineſt & amarum & ſalſum, & dulce, & acidum, & acerbum, & inſipidum, aliaque ſexcenta*: (ſed non æqué talia Salia ſexcenta aut ſpecifica; adſunt etiam inſipida) *quæ pro copiâ & viribus* (NB. aurea hæc ſunt verba πλȣτοίας, δυναμίας ἔχοντα) *varias habent qualitates* (ſed non ſemper morbitas) *& hæc quidem mixtione & mutuâ contemperatione* ὔτε φανερά ἐςὶν *neque conſpicua ſunt; neque quemquam moleſtia afficiunt; at ubi horum quidquam ſecretum fuerit, & per ſe extiterit*, (non ἢ aut, ſed καὶ &, tanquam ſub copulâ, ubi ſecretum fuerit, & ſimul aut una per ſe extiterit) *tunc & conſpicuum fit, & hominem moleſtia afficit.* Primo ex hoc dicto evinci non poteſt, quaſi Hippocrates dixerit, quod in ſingulis aut plurimis affectibus talia ſalia pro copiâ & viribus adſint, deinde quod non ubique, neque familiarius ſécreta & per ſe proſtantia adſint, ut in omnibus ſubjectis & individuis conſpicua ſint, & hominem

nem molestiâ afficiant;tertio injungit, quod si horum quidquam secretum, & per se existens, tunc conspicuum sit,tunc etiam simul hominem molestiâ afficiat, non prius aut maturius,quam ubi fuerit secretum,neque ho csolum, sed ubi etiam,&, καὶ per se extiterit,tunc verò proximo inevitabili consectario conspicuum fit,& denique quod ultimum est, & ad nostrum negotium facit,hominem molestiâ afficit: Hæc si applicentur ad illum indifferentissimum Pathologiæ Salsæ, ex auctoritate Hippocratis seriò ab auctoribus & patronis hujus Theoriæ declamatum, judicioso facilè sensum divi senis commendabunt, & an justè & convenienter pro ejusmodi adiaphoris allegentur, declarabunt. Illud adhuc addimus, quod latiori deductione circa hanc specialem materiam,quam exempli loco allegavimus, opus haud sit, cum generaliori nostræ explicationi satisfaciat, & lumen addat: reliqua verò in theoriis circa generaliores ejusmodi causas & adiaphora deducere & applicare,neque tempus, neque propositum fert;possent verò, si exactior occasio talia latius explicandi se se offerret,& permitteret,centum,imò mille ejusmodi indifferentissimi designari, quò supra iam tum provocavimus, an verò ejusmodi opiniones, ex quibus theoriæ nonnunquam formari solent, non ad indifferentia pertineant, quia ita indifferenter ex indifferenti auctoritate,ratione & applicatione formantur, vix dubium esse potest,quæ adiaphora in experientiâ non alium, nisi indifferentem effectum, minimè certum, dextrum & solidum finem obtinere possunt, & infallibiliter etiam solent.

XIV.

Pertinet præterea certo respectu illud adhuc ad adia-

 phora

phora medica circa theoriam & rationem, quando omnes generaliores causæ ubiquè & omnibus effectibus & affectibus applicantur: non tanta esse debet medicinæ servitus ut sese singulis rationibus adstringat, adeoque indifferenter cum iisdem progrediatur, sed ut rationibus convenienter uti sciat, applicando scilicet justas rationes suis causis, & semovendo illas rationes, quæ vel effectui, planè contrariantur, vel nudis tantum possibilitatibus favent, cum quibus positivè nihil demonstrari potest, sed quæ tantum frivolas præsumptiones, & opiniones præbent, quod galli *soupsonner* appellare solent, quando citra veram confirmationem, causa aliqua noxia aut mala præsumitur & reputatur. Insignis verò hic est indifferentismus & deterrimæ confusionis mater. Præstat enim dicere, quæ vera sunt, non æque quæ multa sunt, neque tanto apparatu causarum & rationum Theoriam onerare, sed illa dicere, quæ necessaria & utilia sunt, omnium maximè verò *docet philosophia facere, non dicere* secundum *Senecæ* effatum, id est: non dicere cum inconditâ Philologiâ & rationum confusione, de hoc, illo, alio & sexcentis aliis in unâ materiâ differere: elegans locus ille est *Epicteti: ecce faber qui peritus artis est non obambulat clamitans, audite me differentem de re fabrili: sed tacitus domum & tabernam conducit, instruit, & operibus se ostendit peritum. Tale tu fac &c.* ejusmodi verò peritiam minimè tam confusa coacervatio rationum efficit aut sustentat, confirmat & illustrat, sed eandem potius destruit, enervat, confundit & turbat; non enim convenit ut semper, ubique aut unice de naturâ, de aëre, æthere, materiâ, nisuum tendentiâ, necessitate materiæ in Medicinâ philosophemur, sufficit si hæc dicamus, quæ maximè vera

ra

ra ſunt pro ſubſtratâ explicatione, reliqua enim philoſophia noxius eſt indifferentismus & artem medicam graviter fruſtratur. Neque ita interpretari volumus, quaſi rationem omnem & ſingulam rejiciamus, & nudam experientiam commendemus, minime, ſed laudamus illam harmoniam, quando facta cum dictis congruunt; hæc verò convenientia neque ſperari, neque expectari debet ex ejusmodi indifferentismo, & cauſarum indifferenti recitatione, generaliore applicatione & allegatione, cum illæ rationes præ omnibus reliquis valeant, quæ phœnomena explicant & recto argumentandi & concludendi ordine demonſtrant, quid factum, quod factum, undè factum & quomodo factum ſit.

§. XV.

Præ omnibus adiaphoris peſſima eſt illa ſpecies, quando in theoriâ rationes tam venales & liberæ exponuntur, ut non æque ad utilem illum nexum rationis cum experientiâ reſpiciatur, ſed ut tantum aliqua theoria formetur, ne planè deſtituta rationibus medicina offendatur: hic inquam eſt generalis indifferentismus & ſimul ſentina errorum & ſphalmatum artem medicam paſſim ingredientium; tam prava vero eſt hæc ſentiendi licentia, ut poſthabitis artis fundamentis paſſim fungus pro cerebro, opiniones pro ſolidis rationibus, phasmata pro ſcientiâ offerantur, obtrudantur, & defendantur: & indifferens eſt animus quandoque ſpeculationibus luxurians, ut modo aliquid dixiſſe, & de re unâ aut alterâ ornatè & curiosè diſſeruiſſe, dignum & ſufficiens eſſe æſtimet: ſi unquam ejusmodi indifferentismi malæ fidei ſymbolum gerunt, ſunt certè in hâc libertate ſecundum beneplácitum non de rebus quæ verè fiunt,

ſed

ſed ex cerebro de illis quæ fieri queunt, & quando ita fierent, admirationem mereantur, theorias fingendi, & formandi; aut ſi juſta rationum cohæſio non emineat, illam excuſationem proferendi, poſſe ſufficere, ſi modo aliquid in theoriâ proferatur, multa adhuc in rerum naturâ eſſe abſtruſa & obſcura, non poſſe ſingula in naturalibus progreſſionibus deſignari, quaſi hinc contenti eſſe debeamus, de illis quæ vel frigide vel ſecundum proprium captum & opinionem, **wie man ſichs am leichteſten einbilden kan**/dicta & propoſita ſunt, ſed nonnunquam bonus dormitat Homerus qui talia ita obſcura nuncupata ſimpliciter ad oculum non tam demonſtrare, ſed ſimul nexum & convenientiam cum effectibus & factis non tam formare, quam ſimpliciter etiam deſignare poterit. Malè interim conſulitur medicinæ, cum ejusmodi adiaphoris, quando non res dicitur & explicatur, ſed quid de re dici queat, divulgatur: quando non rationes factorum, ſed rationes rationis fingentis, imaginantis & ſpeculantis proferuntur; & ne deficiat Theoria, magnus apparatus & turma verborum & opinionum effunditur.

§. XVI.

Ne ultra filum propoſiti noſtri excurramus, cum aliqua hactenus de adiaphoris Medicis maximè generalioribus Theoriam medicam ſpectantibus dixerimus ſupereſt ut brevibus etiam *Officium Medici circa Indifferentiſmum Medicum* exhibeamus. Ex traditis hinc inde indifferentismi ſpeciminibus facilè colligere poterit prudens, quid de iisdem ſperandum & exſpectandum ſit, & quomodo medicus rationalis, rationabiliter circa ejusmodi fata theoriæ medicæ verſari debeat, occurrunt multa

multæ auctoritates, quæ passim pro horum adiaphororum patrocinio allegantur, & tantæ, quibus repugnare forte non licet (sed quid non licebit, veritas non auctoritatibus, sed rationibus vincitur) unde neque veterum neque recentiorum medicina ejusmodi indifferentissimis caret; hæ inquam auctoritates sunt primum offendiculum in medicinâ, quibus quavis prudentiâ uti convenit: maximum vero est commodum & salutare officium in Medicinâ, non omnibus indifferenter fidem addere, neque nudis auctoritatibus superbire; turpè enim est quem authoritates vincunt, & turpiùs adhuc est authoritate aliquos vincere velle: Rationes valent & antecellunt authoritates, undè ad veritatem earundem primario respicere convenit: deindê evitandæ sunt quævis curiositates inutiles & minus necessariæ, hæ enim ut plurimum turbant & confundunt reliquam sinceram explanationem: evitandæ etiam sunt illæ Philologiæ, loquacitates & confusiones, quid quod diffusiones in rationibus: nequè confert, singula & omnia in unam rem trahere, adeoque magis miscellaneam theoriam, quam veram & applicabilem producere. Omnium maximè ad iustam rerum conspirationem & convenientiam respicere, eandemque elicere, & prosequi interest; hæc si in aliquâ theoriâ deest, omnem laborem reliquum vastum vel curiosum illud fugitivum ornamentum aut rectius fixum detrimentum fide dignum haud reddit, sed multis justis illusionibus exponit. Unde præterea â multitudine rationum abstinendum, sed ad effectus & quid familiariter fieri solet ac contingit, ipso actu respiciendum, non verò, an rationes cum uno aut altero effectu congruant, séd an simplicem cohæsionem aper-

E tè

tè exhibeant, non latè, non curiosè, non superstitiosè, non præjudiciosè hinc indè petitam & corrasam: abstinendum etiam est âb illâ amphiboliâ & retorsione theoriarum, ne sub inconditâ explicatione eadem dicamus, quæ antiquas fabulas sapiunt, & ne sub multâ deniquè confusione & implicatione, nudis negationibus inhæreamus, aut frigidam illam explicationem & applicationem offeramus, non potest concipi, si tamen possit concipi & via ad verum non tam conceptum sed usum & applicationem simul demonstretur.

§. XVII.

Præterea magnum adminiculum ad veritatem est, ut iudicioso animo attendatur, quid fictitium occurrat in Medicinâ, quid vero reale existat, cum certè multa in adiaphororum serie fictitia & fabulosa occurrant, quippe quæ ex illâ frivolâ fingendi libidine ortum traxerunt: undè prudens theoreticus distinguere debet inter illa quæ ipsi rei essentialia sunt, & quæ sunt adventitia aut spuria & adscititia: hinc non temerè, nequè facilè credendum, qui enim facilè credit, facilè decipitur: præstat ipsam experientiam perpetuo colligere, nequè tantum in rarissimis effectibus connexionem inquirere, sed in familiarissimis & ubiquè conspicuis, ipsi indoliæ genuinis, non turbatis, non corruptis, morbi circumstantiis, iustam convenientiam & applicationem intueri & instituere: habet enim Indifferentismus hoc peculiare phænomenon in altero etiam extremo, quod tantum aliquas & non omnes suas rationes, aliquibus & non singulis unius morbi & genii & typi effectibus & circumstantiis applicet, sed ibi acrimoniam, alibi materiæ necessitatem, nunc structuræ convenientiam, rursus naturæ energiam, denuo parti-

cu-

cularum malam proportionem,& ætheris influxum, in unâ eademque re accuset, adeoque meras confusiones, & multiplicationes entium præter necessitatem, proferat & inferat: hinc illud prudentis Medici officium circa ejusmodi rationes esse debet,ut dijudicet,unde,quibus rationibus, quâ methodo, & quâ ambiguitate ars medica confundatur; hæc enim inconstantia est indifferentissimi verum symbolum, & turpe est de Medicinâ dicere, quod inconstans sit, & ita frequenter titubet aut tergiversetur: hinc respiciat quisque certitudinem & veritatem, reliqua quæ extra talem scopum continentur, ad quisquilias pertinent & nugas. Interest etiam ut convenienter dignoscantur hypotheses in Medicinâ,an ad opiniones & phantasias hominum pertineant,an sint privatiores hypotheses, & ante experientiæ interpretationem & debitam confirmationem excogitatæ: an verò econtra non possint aliter,quin cum experientiâ perpetuò stent, progrediantur, & eveniant: undè etiam prudens Medicus abstinebit & evitabit illum indifferentissimum, ut non contentus subsistat circa illud,quod forte commode de unâ aut alterâ re dici queat, sed quid dicere conveniat,deceat, & dici debeat: caveat sibi quisque âb illa turpi opinione: quia in Medicina multis locis certitudo deficit, ergo expedit tantum aliquid sentire & credere, licet non ubique cohæreat, neque ubique conveniat: imò excrementum omnis rationabilitatis & rationabilis argumentationis esse debet, multas diversas theorias, in unum magma reducere, adeoque in veritate inquirendâ tam indifferentem sese gerere & præstare. Neque etiam convenit vel theorias singulas tam indifferenter contemnere, ex crasso illo præiudicio, quia Medicina

dicina conjecturalis reputatur; vel unam aut aliam temere & pertinaciter non admittere, quia forte recentiores de hâc ratione non garriunt, aut speculari vel unquam, vel rarius sveverunt: & turpe est in theoriis rationes oculis & animo demonstrabiles, vel pertinaciter non admittere, vel temere negare, propter gratuitam novitatis accusationem, quasi novum quid sapiat; manet interim in hisce ausibus perpetuus ille indifferentismus, quod sine solidâ necessitate & ratione firmâ negationes instruantur, & sine iusta discretione & applicatione indifferenter exponantur.

§. XVIII.

In theoriis tam veterum quam recentiorum providus sit & prudens Medicus theoreticus, ne in indifferentismum præceps ruat, tam multa enim passim adiaphora occurrunt, ut in indifferenti theoriæ assumptione talia adiaphora una irrepant. Quod enim Hippocratis theoriam medicam attinet, attentum omnino, & âb omni superfluâ commendatione & interpretatione liberum animum postulat ejusdem labor & studium: haud enim præstat & interest tantum Hippocratem citare, sed rectè & convenienter ejusdem sensum interpretari, & imitari: passim enim tot indifferentes explicationes hippocraticæ obtingunt, ex illâ per insignem abusum insolitâ provocatione ad authoritatem Hippocratis aliorumque veterum medicorum, ut quælibet theoria patrocinium suum in antiquitate medicâ inquirat, & ut sperat, & contendit, invenit, offert, obtrudit: unum verò ex omnibus verum esse debet, reliquorum multa ad adiaphora pertinent, unde omnium theoriarum tam exquisitè & accurate indifferenter haud es-

se potest patronus & oraculum Hippocrates. Imò tam indifferens est hinc indè illa ætiologia Hippocratis, ut crimen esse nonnunquam reputetur, âb ejusdem theoriâ generaliore declinare: undè quidem ad generaliores ejusdem & Philosophicas rationes jurare tam indifferenter non licet, sed præstat ejusdem theoriam Medicam probè attendere & reservare, ut certi indè fiamus in eo quid fiat, quid fieri debeat, cur fiat, & ita fieri intersit, quæ longè majorem & notabiliorem usum monstrabunt, quam reliquorum elementorum Hippocraticorum explicationes. Recentiorum theoriis ita *indifferenter* se se concredere, inconsultum omnino est & periculosum: mens hominis quidem semper nova appetit; sunt verò nonnunquam novitates tam mali censûs & usûs, ut præstitisset antiqua rectè didicisse, intellexisse & applicasse: hinc non licebit, in certitudine & veritate inquirendâ, speciem, novitatem, curiositatem & jucunditatem alicujus theoriæ considerare, sed sub justa discretione inquirere, an effectib9, experientiæ, & eventib9 rationes respondeant, cohæreant, & conveniant, non una aut altera vice, sed tam perpetuo gressu, & vinculo, ut ubique applicationem suam proximam, veram, distinctam & realem, non fictitiam & imaginariam, aut gratuitam theoria inveniat, habeat, & obsignet. Et hæc præter illa quæ jam latius supra hinc indè produximus, *officium* Medici circa *adiaphora* theoretica explicant & commendant.

§. XIX.

Alterum est ut etiam adiaphora in experientiâ & praxi medicâ, quantum fieri poterit, breviter enodemus: & primo omnium quidem de adiaphoris, quoad

historiam Medicam dicere conveniet. Dignum profectò est ut historia medica in medicinâ primum doceatur & discatur, ut verè innotescat, quid in medicinâ occurrat, cui rationem & medelam addere & applicare conveniat; quodsi enim in illâ circumstantiâ historicâ *quid fiat*, certitudo & veritas deficit, tunc & theoria & praxis medica miserrima omnium artium & disciplinarum existit, exindè enim cohortes inutilium indifferentismorum, centuriæ irritarum opinionum & chimærarum prognascuntur; ut tædeat, imò pudeat, tantis phantasiis superbire: undè principalissimè considerandum est quid fiat in medicinâ circa vitam & sanitatem, & pro utriusque conservatione, præservatione & restitutione sanitatis; quid fiat secundum & præter naturam, & ordinem naturalem: Inde historia medica conficitur, quæ in multis locis grandia adiaphora includit & possidet, talia inquam adiaphora, quæ ad communem historicam notitiam non pertinent, aut indifferenter excogitata sunt, sive conveniant simplicitati historicæ, sive non, modo aliqua historia formetur: undè mirum esse non debet tot corruptas historias passim florere, & variis indifferentismis practicis patrocinari; quid novi, corrupti, inauditi morbi aliud sunt, nisi certo respectu & certo numero specimina indifferentismi in experientiâ Medica; *novi* morbi, quando anomalicis progressionibus decurrunt, quibus dehinc ex theoriâ variæ causæ, & ex historiâ varii effectus & phœnomena adscribuntur magis quam exspectantur & experiuntur, indè illæ querelæ, der Hr. D. hat so viel ausgefraget / und keines getroffen / imò illæ objurgationes: er muß besser rathen lernen; quando scilicet multi effectus finguntur, qui tamen in histo-

historiâ verâ non congruunt; talis est indifferentismus circa novos morbos, quos communiter ita appellare assolet medicina, illa quæ ad veritatem historicam non respicit, sed indifferenter hunc aut alium effectum increpat, exspectat, & qui si exspectationi non respondet, pleno ore per crassum indifferentismum novus morbus nuncupatur & accusatur: *corrupti* morbi habent præ reliquis singulis ratione historiæ illud peculiare, ut indifferenter explicentur, sive sit scorbutus, sive acrimonia sangvinis, sive obstructio, sive polypus cordis, seu inviscatio nervorum, **wenn es nur einen Nahmen bekömbt/ dabey man es nennen kan** / perinde æstimatur; Quodsi denique ratione circumstantiarum & apparatuum plures, sed in generaliore intentione, executione & fine conspirantes morbi conveniunt, qui ad unam historiam referri non possunt, neque alias fictitias circumstantias facile admittunt, & in communia summa genera morborum referri nequeunt, indifferenti animo *inauditi* quandoque appellari solent: ut habeat medicina excusationem, cur historicâ suâ notitiâ deficiat, circa præsentem affectum: hanc historiam morborum accurate explicat *Baglivius*, dum *dicit: Historia morborum tota quanta est, pendet à sedula & patienti descriptione eorum quæ doctus observator de morborum invasione, progressu & exitu adnotaverit, & eadem quæ adnotavit simplicitate* (non curiositate) *chartis exposuerit, nihil addendo de suis, nihil de librorum, aliarumque scientiarum præscriptis*, sed uti paulo supra inculcat, *ex saluberrimis duntaxat & purissimis naturæ fontibus*. Vigent itaque circa historiam, medicam innumeri indifferentismi, qui veram & genuinam facti speciem confundunt, & ipsi experientiæ reliquæ medicæ damnum

& offen-

& offensionem conciliant. Maximi indifferentismi quoad historiam medicam occurrunt in hæmorrhagiarũ & Febrium nogotio & speciebus, qui effectus si modo in individuis intueantur, & diversæ explicationes de iisdẽ attendantur, facile apparebit, quomodo nonnunquam theoriæ indifferenter, acrimoniam & vellicationem, adeoque effectus ex acrimonia & vellicatione orientes diversimode recitet, ipsam vero historiam affectûs, ratione ortûs, frequentiæ, successûs exitus & eventus multis modis confundat, indifferenter explicet, applicet & exhibeat. Neque interest multum de hac materia eloqui, dum quotidianus usus asserti nostri veritatem & constantiam obsignabit.

§. XX.

Insignis etiam indifferentismus frequenter in praxi medica occurrit, quoad ipsam *methodum medendi*. Est certè justa & prudens methodus, clavis ad arcana medica, ut merito omnes periti & prudentes practici ad methodum praxeos medicæ sollicite & accuratè provocent, eandemque urgeant. Quæ verò medicina veram methodum possideat, ardua est quæstio, & non nihil odiosa, quam decidendam haud assumimus, cum pressius explicationem nostram non attingat: illud verò â nobis non reticendum est, quod multa adiaphora in medicina obtingant, circa methodicam artis tractationem. Quot capita, tot sensus, quot theoriæ, tot methodi, non rarò verò etiam plane nullæ servantur: Indifferens theoria infert indifferentem methodum, ni praxis plane â theoria sejuncta sit. Cordatior quidem medicina, quando theoriæ nexũ cum praxi obtinere & invenire non valet, attendit sedulò *genium* morbi & ad eundem ipsam methodum instruit, unde illæ practicæ cautelæ audiuntur: Diese oder

jene Kranckheit / leide nicht / daß man Sie so oder anders angreiffe / diese Kranckheit wolle also tractiret seyn. Et ita magis per empiriam edocta, discit, svadet & commendat methodum morbo convenientem. Ex indifferentismis verò Historiæ morbi, plurima adiaphora in methodo occurrunt, ut vel primo *generalia* & *universalia* præmittantur, nescias quandoquè, an etiam talia præmittere præstet, sub indifferenti consilio & tentamine: wir wollen ein gelindes laxans, oder vomitiv verschreiben. Wann irgend etwas in dem Magen oder Gedärmen lieget / si forte! es kan nicht schaden / wann wir etwas vor den Magen oder vor das Hertz zu stärcken verschrieben: sit ita pingatur Rec: confect: alkermes, aut elix. Pr.Par. Es solte nicht undienlich seyn / wann wir es mit einer Blutreinigung anfiengen. Was meint der Herr Patient, wie ihm ein Kräutertränckleín anstünde? Resp. diß muß der Herr Doctor wissen ob es mir nützlich oder dienlich sey! wohlgeredt / fiat, Msc. detur, signetur hertzstärckender und ablöiender Kräutertranck. Et quis porro recitabit ejusmodi indifferentismos, circa initium methodi practicæ. Datur alia medicina, quæ ita indifferenter cum Venæsectionibus, alia cum vomitoriis, rursus alia cum purgantibus methodum medendi sub magno indifferentismo inchoat, quandoque sine respectu ætatis, naturæ, temporis, morum, consvetudinum, sensibilitatis, & veri genii morbi, quos tamen irespectus *Hippocrates* notanter urget passim in Scriptis suis. Tantum etiam alibi occurrit indifferentismus; ut primò purgare, deindè sangvinem educere, & tertio clysterium dare, in uno morbo & successu indifferenter pro prodromo methodi venditetur

vindicetur,& sedulò exerceatur, wann eines nicht hilfft/ so hilfft vielleicht das andere / wir wollens probiren. Neque deest medicina, quæ plane nullam methodum attendit, & pro adsurdâ re declarat, quando Medicus se legibus tam exquisite & sollicite adstringere vult: probandum & tentandum esse asseverat. Wir wollen dieses probieren / wir wollen jenes probieren; dieses remedium hat sonst unter meinem Gebrauch kräfftig den Schweiß getrieben/und doch darbey die Nerven gesterckt / wir wollens jetzo auch versuchen. Modo laudantur Panaceæ & polychresta, alibi arcana, rursus specifica, cum quibus nonnunquam ita indifferenter praxis exercetur, plurimum sine effectu & eventu salutari. Alius exclamat rursus, eines wollen wir versuchen. Ich habe ein bewehrtes mittel aus unser familie, welches meine Frau Großmutter an vielen sehr nützlich befunden / recitantur etiam laudes magnis cathalogis: & quæ passim circa ejusmodi ἀμεθοδίαν occurrunt, & indifferentismum practicum notanter explicant & testificant.

§. XXIX.

Non occultandum est illud, quod *Cels. in lib. 3. c. 1. de Medicina* providê *edocet: illud ignorari non oportet, quod non omnibus ægris eadem auxilia conveniant*, & quod alibi dicit, *non eadem omnibus & in similibus casibus opitulantur*. Pertinent hæc dogmata ad nostram explicationem, ubi etiam adiaphora circa remediorum exhibitionem explicare placet Conspicuus est *indifferentismus practicus* v. g. remedia *antipestilentialia*, *antifebrilia*, *alexiteria*, vel in omni *febre*, vel in omni *subjecto* exhibere, indè fit, ut ejusmodi ambigui effectus non raro ex indifferenti tali usu elician-

eliciantur & eveniant: Occurrunt huius æquivocationis querimoniæ passim; ich wundere mich/dieses remedium hat mich sonsten nicht stecken lassen/ und hier will es doch nicht anschlagen: ich hab sonsten gar viel auf dieses remedium gebauet; dieses remedium ist von diesem oder jenem autore zu diesem affect sehr gelobt. Sed conciliandum etiam est, quod citatus *Celsus in eodem loco dicat: oportet* inquit *itaque, ubi aliquid non respondit, non tanti putare authorem, quanti ægrum.* Par effectus obtingit ex indifferenti usu *adstringentium* in hæmorrhagiis, *antepilepticorum, antispasmodicorum* &c. ut non raro sinistros effectus conspicere liceat; ubi, quidem sub specialiore illo fine adstringendæ hæmorrhagiæ, adstringens adhibitum fuit, sed sub indifferenti generaliorè consideratione modo adstringatur, sine respectu *morbi, motûs, habitûs, impetûs, ordinis, usus, consvetudinis, sensibilitatis* &c. in hisce enim tanquam specialioribus rationibus ille indifferentismus noxius concentratur & inclarescit; Neque omittendum præterea est, cum communis materiæ medicæ commendatio multis frustrationibus & delusionibus scateat, quando unum aut alterum remedium præ aliis efficaciam suam constantius exserit, quod si dehinc illud remedium omnibus subjectis, & omni tempore in eodem etiam casu & affectu exhibeatur, evenit nonnunquam diversos effectus enasci, neque illam suam constantiam ubique in omni usu, individuo, & tempore comprobare; undè hujus remedii virtus in dubium vocatur, certè non aliundê, nisi âb illo crasso & abominabili indifferentismo, quippe qui multis ejusmodi erroribus committendis inservit, cum laudabile etiam remedium, si in justo tempore,

convenienti ordine, certo ſubjecto & aliis neceſſaiis circumſtantiis exhibitum fuiſſet, non alium, niſi laudabilem & ſalutarem effectum edidiſſet: v. g. Laudantur communiter quædam radices acriores, calidæ ita dictæ, aromaticæ, ſubtiles, in febribus, tanquam egregium remedium diaphoreticum, expellens venenum, uti pulvis ex ſeptuaginta radicibus: harũ radicum licet quædam ita abſolutè contemni non queant, ſi verò ita indifferenter exhibeantur, alibi ſudorem largiſſimè pellunt & eliciunt, alibi verò anxietatibus, inquietudinibus, agrypniis & aſphyxiis cum externâ ſiccitate, internâ verò anguſtiâ inſerviunt, cujus rei experientia innumera teſtimonia ſubminiſtrat. Fuit hic indifferentiſmus, qui ex craſſâ empiriâ emanavit, cauſa tantarum fruſtrationum & incertitudinum in re & *materiâ medicâ*, cum remedia, ſi ſuis cauſis, temporibus, ſubjectis, ritè & peritè reſervata fuiſſent, inſigne commodum, & utilitatem perpetuam promiſiſſent & exhibuiſſent: hæ verò diffuſiones & indifferentes applicationes, non aliam niſi mancam, ſterilem, imperfectam, dubiam, fallacem, & inutilem multis modis materiam medicam reddiderunt. Huic indifferentiſmo ſubindè efficaciter inſervit illa multitudo & farrago remediorum & illa frivola ſpes, wenn eins nicht hilfft / seynd noch mehr verhanden/quaſi unum ex hiſce certò auxilium ferre debeat: imò gloriatur nonnunquam Medicina, quod tam latisſimum campum experimentationis tentaminum & conaminum habeat, & posſideat; geſtit quandoque ipſamet ex tali armamentario modo hoc, modo illud depromere, & quia cum talibus laudibus, publicis fortè teſtimoniis ornatum proſtat, ita ſine ulteriore conſideratione

ad

ad affectum præsentem prompto animo, & paratissimo ausu exhibere, & non alium nisi encomiis suis convenientem & correspondentem effectum expectare; sed certè sub omni hâc bonâ spe & intentione in tali indifferentismo, ut plurimum manifestæ occurrunt delusiones; dehinc oriuntur illæ dubitationes, & unus talis indifferentismus, quasi sentina errorum mille adiaphora parturit, offert, & disseminat.

§. XXII.

Adiaphorum practicum præterea est sine consideratione individualis genii morbi ad *scriptam literam* & communem practicam commendationem res suas in arte medicâ & ipsâ operatione instituere & gerere. Ast minimè equidem conatus Medicinæ practicæ atro carbone depingere consultum ducimus, sed laudamus meritò tanta studia, & operas bonis avibus nonnunquam ceptas & cum fructu perductas, interim aureum illud manet monitum, quo quasi pro perpetuo Epilogo & non omittendâ commentatione, verum Judicium practicum commendatur & iniungitur, sub illa fideli Emphasi, quasi ejusmodi monita practica si sine judicio discernente, ita indifferenter & inconsideratè ad effectum deducuntur, irrita, insalubria, & infructuosa futura essent, ut non proficiat tantum hanc illam aut aliam methodum insequi & imitari, sed justè ipsum individualem statum morborum considerare, & secundum hanc rationabilem dijudicationem consilia & auxilia ferre. Ut rem exemplo illustremus, certè unicè ex experientiæ fontibus profluit, quod infantes diversimodè variolis laborent aut morbillis, alii mitius, temperatius, remissius & tranquillius, alii etiam gravius, acerbius, vehementius, sub

insigni anxietate, ardore & inquietudine; & quod denique adultiores communiter ægrius se se habeant, in variolis, & morbillis; talem statum ita indifferenter âb illâ materiæ malignæ copiâ aut pravitate arcessere haud licet, quodsi enim in quibusdam, aut adultioribus major malignitas adesset, certè etiam major corruptio invalescere deberet, quæ verò nonnumquam vel planè non, vel etiam parcius insolescit, talis, inquam, communiter vocata corruptio, quam sub nomine actuum & effectuum in iisdem morbis inferre placet, in tenellulo verò corpusculo & ægrotante sub mitiori statu, exanthemata talia placidius, largius, & facilius erumpunt, & hanc ita appellatam corruptionem offerunt: unde talem differentiam ita *indifferenter absolutè* materiæ adsignare haud vacat: huic enim inclamatæ corruptioni si per consequens efficaciora & penetrabiliora Bezoardica, alexipharmaca, diaphoretica remedia adhibentur, præcipuè acria, non alius ut plurimum effectus inde procuratur, quam major anxietas, inquietudo, ardor, angustia, & nulla conveniens & legitima expulsio, sed titubans & hinc indè, modo ad externa, modo ad interna, variolarum commotio, & turbatio, ut sub ambiguo tali statu communiter patientes pereant & succumbant: præstat itaque ad individualem habitum morbi prudenter respicere, neque indifferenter sed cum discretione iudiciosâ morbum tractare: Ita illis etiam innotescit, qui temperamentorum prudentem cognitionem habent, quod cholerici temperamenti subjecta ardentius & vehementius febribus decumbant, quam sanguinei temperamenti, non præjudicante materiâ, quasi in cholericis humores subtiliores essent, aut cum multo Sulphu-

re

re remixti, cum ſanguineorum humores, ratione nobilitatis ſuæ quoad eſſentiam haud inferioris ordinis & æſtimationis ſint, ſed tantum quoad fluxilitatem deficiant, quæ fluxilitas verò per motum febrilem facilè conciliatur, ut adeò in materiæ differentiâ fundamentum ita abſolute poſitum non ſit. Hinc præſtat ſecundum individuorum habitum & motus praxin inſtruere, neque ſub craſſo indifferentiſmo ſingula ſubjecta univerſali conſilio & curâ tractare; haud enim eadem omnibus proſunt, licet magnos titulos contra febres, contra malignitatem, contra miaſmata contagioſa, & apoſpaſmata, contra acrimoniam &c. gerant & communiter ſervent.

§. XXII.

Magno pariter numero ad adiaphora pertinet commendatio methodi & remediorum univerſaliorum, ſub quibus, multis certè locis & occaſionibus, tam malus indifferentiſmus quandoque committitur, ut in omni febre, & omni ſubjecto vel anoterica, vel catoterica purgatio, alibi etiam ſanguinis eductio præmittatur, & huic methodo tam firmiter & acriter inſiſtatur, ut nihil rectum eſſe aut fieri æſtimetur, niſi hæc talia univerſalia conſilia commiſſa & præmiſſa fuerint. Non tantum hæc dicimus, ſed per quotidianum uſum & experientiam confirmamus, ut illam modo attendendam eſſe, ſincerè ſuadeamus, quando hujus aſſerti noſtri veritas in dubium vocari vult. Minimè interim nobis decidendam, neque eliminandam ſumimus Empiriam craſſam admodū & inconſideratam, ſed illam modo praxeos indifferentem, exercitationem attingemus, quæ rationabili methodo inniti contendit, attamen autoritatibus capta, hoc adiaphorum

phorum committit. Neque jam de eo loquimur, an V. S. in febribus conveniat, sed damnamus illud generale refugium ad talem sanguinis eductionem, nescias sub quibus sterilibus conceptibus orgasmi febrilis per eandem temperandi & infringendi, aut malignitatem & materiam peccantem ubique imminuendi, aut qualitercunque declamatam noxiam plethoram deplendi, ut quidem non inauditum sit sub tali V. S. indifferenter adhibitâ, indifferenter patientem & ambiguê è morbo evadere, cui dehinc neque benè neque malè est, ut adeo sincerè contestetur, daß er nicht recht gesund/ auch nicht recht kranck wäre/ könte sich aber doch nicht erholen/ hätte so schwäre Glieder/ und empfinde eine beständige Schwachheit: es liege ihm so sehr im Kopff müsse wieder anfangen gehen zu lernen/ wie ein kleines Kind. Talis est indifferens evasio ê morbo & indifferens & consequens morbi & ejusmodi & non aliam consecutionem habent illi indifferentes purgantium & vomitoriorum usus in praxi medicâ; facile quidem est vomitoria & purgantia præscribere & commendare, sed providentiam & prudentiam meretur consideratio, quando, ubi, quomodo, & quare eadem conveniant, siquidem non omnis morbus crudam ejusmodi evacuationem tolerat, neque in *omni morbo* crassa ejusmodi recrementa pertimescenda sunt, talia inquam quæ vel morbum causare, fovere, vel exagitare debeant: de quibus generalioribus auxiliis illud meritò valet, quod *Celsus* eloquutus est: *eadem, inquit medicamenta sæpè salutaria, sæpè vana sunt*, & cum quibus remediis in indifferentismo tali denique eo prolabi datur, *quos ratio non restituit, temeritas adjuvat*, rarissime

verò

vero restitutionem adjuvat θρασύτης, ατεχνίην σημαίνει ex quâ ignorantia, imperitiâ κακὸς θησαυρὸς καὶ κακὸν κειμήλιον τοῖσιν ἔχουσιν αὐτέην profluit, secundum *Hippocratis* aureum monitum. Eo etiam pertinet indifferens commendatio remediorum Bezoardicorum, diaphoreticorum, alexipharmacorum, alexiteriorum, antipestilentialium, nervinorum, analepticorum, confortantium, Balsamicorum, &c. Tam ingens enim abusus & indifferentismus viget in medicina, ut, quibus fortè venter dolet, & quos artuum gravitas angit, illis remedia diaphoretica, sacris veluti commentationibus iniungantur: **Er muß was zu schwitzen einnehmen** / quasi intra cutem & carnem eiusmodi Miasmata aut spicula irretita delitescerent, quæ Bezoardicâ expulsione indigerent, aut quasi in reliquâ massâ sanguineâ talia apospasmata confluant, quæ per crassam exsudationem ejici debeant: Non quidem denegamus aut reiicimus præsentiam nonnunquam heterogenearum substantiarum in massâ sanguinea, Sed illud adiaphorum contemnimus, quando sine reliquâ ratione primum statim refugium ad corruptam talem crasin formatur, ut dehinc ex indifferenti ejusmodi opinione indifferens auxilium obtrudatur, huic affectûs speciei neque conveniens, neque medelam afferens; ita abominabilis perinde indifferentismus occurrit in generali analepticorum applicatione, ad generalem & universaliorem methodum pertinente: profluit hoc adiaphorum ex illâ malâ discretione *anxietatis moralis* per certam *æstimationem* de statu præsente formatæ, & *physicæ* ex *materiarum* vitio & perversione enatæ: ubi frequentissimè, quando fortè anxii conspiciuntur ægri, maximè in affectibus acutis & malignis, plurimum

moraliter tales, primum ſolatium in analepticis quæritur: der patient muß eine Hertzſtärckung bekommen/ undè analeptica, Balſamica, calida nonnunquam magno numero offeruntur, ex quorum uſu ut plurimum ægrius & moleſtius ſeſe patientes habent, magisque anxii, inquieti, & viribus deſtituti, quod vernacula hinfällig appellat, deprehenduntur. Placet hujus rei adhuc unicum totum practicum monitum pro confirmatione Theſeos noſtræ allegare: Podagrici qui partim per ætatem, partim etiam per vigorem cum hypochondriacis pathematibus colludunt, experiuntur hinc indè inſignes palpitationes cordis, de quibus non deeſt notitia, quod nonnunquam â debilitate cordis aut nervi cardiaci deducantur, quam remediis cardiacis, analepticis, volatilibus corrigere velle non latet; quo magis verò talia analeptica offeruntur & adhibentur, eo magis inſoleſcit illâ palpitatio, non tam cum moleſtiâ ſummâ continuans, ſed cum periculo frequentius reiterans, ut patientes deniquè ipſi ejusmodi confortantia remedia averſentur & exhorreſcant. Poſſent huius indifferentiſmi adhuc plura documenta practica allegari, ſi non diffuſior thematis noſtri excurſio noſtro propoſito reſiſteret: undè quidem jam de adiaphoro circa univerſaliora remedia ſupra egimus, id quod vero in hâc Theſi in experientiâ magis commendare dignum judicavimus.

§. XXIV.

Cum temeritatem & audaciam in praxi medicâ ad adiaphora itidem retulerimus, quas communiter ſecundum tritum dicterium fortuna adiuvare debet, ita ejusmodi audaciæ adhuc âliquot ſpecimina in medium proferre placet: Habemus in Medicina pragmaticos quosdam

dam canones, quos insequi in rationali Medicinâ neque dignum semper, neque consultum est: ita vulgò dicitur *contraria contrariis curantur: ambiguos morbos præstat ambiguis remediis curare: præstat anceps experiri auxilium, quam nullum: quamdiu æger adhuc respirat, experimentandum est:* qualia monita non solum crassis adiaphoris committendis & inferendis facilè inserviunt: sed an iisdem in praxi Medicâ frequenter passim auscultetur, certè non dubitandum, sed tantum attendendum & observandum. Ita hinc indè maximè indifferenter fluxus tam sanguinis quam seri per contraria, id est obstipantia, adstringentia, occludentia curantur, testimonio hæmorrhagiarum, & ex hisce specialissimè hæmorrhoidum; factæ verò adstrictiones, quando periculum portendunt & proximè inferunt, aperitivis ita dictis, volatilibus, impellentibus, commoventibus, variisque vias & humores exagitantibus indifferenter nonnunquam tractantur multis locis & occasionibus; hinc vacat ad illud *methodicorum* pragmaticum provocare, *quod strictum, sit relaxandum, & laxum stringendum.* Calor per frigus, & frigus per æstum passim curatur; motus, qui nonnunquam male dijudicantur, quasi deficiant, stimulantur & exacerbantur, & qui pro morbidis perperam declamantur, coercentur, consopiuntur & supprimuntur, & ita contraria contrariis variè quandoque curantur. Quis vero hujus indifferentismi & curæ sit effectus & eventus, non argutari decet, sed tantum aspicere & experientiam accuratè advertere, & conciliare. Non designabimus specialissimos eventus, sed tantum dicimus quod ex ejusmodi adiaphoris plaustra errorum practicorum exoriantur & desultent. Neque illa ambigua remedia unquam verè

atque rationabiliter ambiguum morbum curabunt, sed ambiguos tales effectus sortientur, quibus ars medica rationalis inhærere, indulgere & innitti nunquam potest: pertinent rectius & verius ejusmodi consilia ad temeritatem illam & indifferentem medicinæ exercitationem, undè non incognitæ illæ crudiores indifferentissimi excusationes circa experimentationes, quando communiter dicitur: hilffts nicht so schadets nicht / cum non sufficiat non nocere, sed juvare præstet, pro illo enim scopo obtinendo & eliciendo ars medica inventa & exculta est; præstat deindè rectius nihil adhibere & non ita temerè tentare & experimentari, illud enim nihil adhibuisse æquè neque nocet, quandoque neque iuvat: Interim nonnunquam eventus contrarium edocet, quod illud, de quo quasi sub certâ dexteritate, sinceritate & sponsione prædicatum fuerat, quod si non juvet, attamen non noceat, quod illud inquam nihilominus noceat & tantum reliquum morbi decursum ita invertat & implicet, ut si non confestim & extempore nocumentum suum obsignet, tamen reliquis successibus & ordinibus præjudicium, impedimentum & periculum inferat. Undè neque ratio sana & ars vera medica suadet, injungit aut promittit, illud adiaphorum comittere, quod anceps remedium magis præstet quam nullum, in quo ambiguo remedio neque ratio, neque experientia vera valet, sed utraque deficit, & tantum fortuitus quidam effectus & eventus crude exspectatur: absit illa audacia θρασύτης â medicinâ rationali; Empiria crassior eandem jubet, imperat & defendit: præstat nihil potius usurpare, & scientiam & conscientiam suam servare, quam ita crudius Sorti tantum & fatis indulgere; vulgares enim sunt illæ elocutio-

nes

nes: geraths wol/ so ists gut/ geraths nicht/ so hätte man doch so viel darbey gethan als man gekundt/und die dogmata practica befohlen. Quorsum etiam pertinent illæ indifferentes tentationes, sub spe, *forte* iuvat.

§. XXV.

Superessent quidem adhuc multa pro thematis hujus latiore illustratione âb experientiâ petenda, cum verò partim fundamentalia exposuerimus, partim ultra propositum nostrum scopum progressi simus, lubet paucis adhuc *officium* Medici circa *adiaphora* practica pro conclusione tractationis nostræ addere. Varia nunc practica adiaphora exposuimus, & quantum fieri potuit, eorundem origines & prima capita explicavimus; interim non defuit ratio & occasio passim aliquod monitum circa officium Medici in indifferentismo Medico & circa eundem proferre; undè brevi quasi recapitulatione in ordine quædam repetenda sunt; In adiaphoris historiam Medicam concernentibus sollicitus ante omnia sit Medicus, ut fidem historicam obtineat, id est, ut certus sit hujus rei, quæ fieri aut facta dicitur & offertur, ut cautus etiam sit, ne quamlibet oblatam observationem pro historiâ practicâ assumat, multa enim observantur sine ordine, sine nexu, sine comparatione, sine successu & sine exitu; quæ circumstantiæ, si non ad *historiam practicam* referantur, multis modis reliquam historicam relationem confundunt, & malè fidam reddunt; unde præstat scire, *quid fiat*, *quoties fiat*, *quando fiat* &c. *quid ipso* actu & effectu contingat, quid eveniat *sponte*, *simpliciter*, *per se*, sine artis concursu, ex ipsâ *Indole*, *essentiâ* & *genio* morbi, aut qualem se morbus gerat & offerat; *quoties* fiat; an ex vera, genuinâ & simplici morbi conditione & indole tale

 quid

quid fiat, an semper in tali morbo simplici fiat, adeoque testificet, quod nullus talis morbus sine talibus circumstantiis, apparatibus, successibus, effectibus & eventibus fieri queat, & fieri soleat, si simplex est; & *quando* denique fiat; ut sciat, methodum, ordinem, modum, Typum, Tempus morbi; adeoque certus sit, in omnibus hisce maximè necessariis circumstantiis: multa enim occurrunt in historiâ practica quæ ficta quandoque, & tantum per frivolam illustrandi speciem & larvam excogitata sunt, quæ dehinc minimè illustrant, sed obscurant. Si medicus veram & simplicem historiam ê rationabili, & attenta experientiâ petendam, scit, quippe quæ non ex ideis theoreticis formata, sed quæ ex ipso facto prodiit, & enata est, tunc facilè vel complicatos, vel corruptos, vel fictos morbos cognoscere poterit, & quomodo arte medicâ eosdem tractare, regere, & se in iisdem gerere, moderari & offerre debeat. Quodsi enim ullus talis indifferentismus, de quibus egimus in historiâ medicâ practicâ occurrit, ipsa etiam ars medica delinquit, iners & fallax evadit: hinc convenit experientiam conciliare, & illam veram, exquisitam, & â superflua speculandi voluptate alienam, neque recitatiunculis & relationibus historicis, quid quod nonnunquam observationibus Medicis temerè, præcipitanter & inconsideratè fidem & applausum addere. Deinde cum in *methodo medendi* varia adiaphora occurrant, *Medici officium* esse debet, veram methodum non ex fingente cerebro formare, sed ex ipsâ Indole morbi, quales secretiones & excretiones morbus affectet, inferat, offerat, habeat, aut habere velit & toleret, quibus motibus ad ejusmodi excretiones vergat & deveniat, & licet hinc indè ex Individuali hominũ ratione hi apparatus â verâ constantiâ ordine & vigore deflectant, prospiciendum erit, qualem alias simplex, liberior & tranquillior indoles morbi, ordinem

&

& ſucceſſum ſervârit, & an ſecundum hujus iudividui rationem qualiscunque motuum moderatio expediat & ex uſu ſit: qui enim morbi Indoli & eſſentiæ ſeſe non applicat, ille cum contrariâ methodo experietur, quæ experiri nunquam optaturus eſſet: Ingens hujus rei documentum præbet genius febrium, qui unicè ad ſecretiones & excretiones ſpeciales & ſpecialisſimas tendit, imò qui ſine hiſce nunquam decurrit, aut cum hiſce convenienter adminiſtratis ſalutariter terminatur & exit: ita ſi febres exanthematicas illas, quæ unicè ad periphericam exhalationem abeunt, remediis purgantibus, vomitoriis, aut ſanguinis evacuationibus curare velle & poſſe quiſquam polliceatur, aut aggrediatur, certè nihil aliud committit, quam quod contra febris indolem agat, & methodum non ex febre, ſed ex opinionibus ſuis deſumat: Tam providum pariter Medicus ſe gerere debet, partim in remediis univerſalioribus, partim aliis pasſim ad unum eundemque morbum laudatis & commendatis, ſed convenit diſtinctè & prudenter individualem habitum ritè perluſtrare: ita enim quotidiana edocet experientia, quod unum remedium uni profuerit, alteri nocuerit in uno eodemque morbo, undè rèctè ille ſæpè laudatus medicorum Cicero eloquitur, *non eadem omnibus etiam in ſimilibus caſibus opitulantur*; & quæ in uno fortè fuerunt diaphoretica, in altero magnis anxietatibus, inquietudinibus, aliisque anomalis effectibus inſervire poterunt & ſueverunt: hinc prudenter attendere debet Medicus habitum verum cuiuscunque hominis & ægrotantis, ſenſibilitatem motus & ſpecialiter etiam mores, ſecundum quam notitiam peritè, cautè, non temerê, non improvidè, ſed prudenter & convenienter artem medicam inſtruat & exerceat; neque tantum auctoritatibus unicè innitatur, ſed proprium judicium, asſiduitatem t& experientiam adhibeat. *His enim, dicit Hippocrates, quæ non ſecundum rationem levant credere non oportet. Neque timere valde quæ præter rationem fiunt prava: multa enim horum ſunt inconſtantia, incerta, neque multum perdurant, neque diutius perſeverare ſolent*: hinc experientia attenta & rationabilis, huic rationi ſubvenit. Et hæc ſunt quæ brevisſimis adhuc de *officio Medici circa adiaphora* repetere & explicare dignum judicavimus. Deo interim omnis veritatis fonti pro præſtito auxlio in noſtro officio circa officia explicanda humillimas grates, laudem & honorem tribuimus, cum devoto ſuſpirio, ut nobis & omnibus, qui certitudinem affectant, perpetuâ ſuâ gratiâ. clementiâ & directione asſiſtat, & faveat.

Errata Typographica.

Pag. 4 lin. 18. leg. *ἰατρικὴ* & lin. 19. leg. φιλόσοφος. Pag. 6. lin. 8. leg. artem Medicam. Pag. 8. lin. 2. leg. allaborent. Pag. 15. lin. 24. leg. minime. pag 16. lin. 18. leg. ἐυ. & lin. 30. leg. illis. Pag. 26. lin. 11. leg. aſt verò. p. 28. lin. 19. & 20. leg. morbidas. p. 29. lin. 17. leg. in theoriis. pag. 34. lin. 22, 23. leg. indoli. pag. 42. lin. 18. leg. ἀμεθοδίαν. ib. leg. §. XXI. pag. 47. leg. §. XXIII.

Nobili Ornatissimo ac Doctissimo

DN. DEFENDENTI

hæc sincera manu apposuit

QVid mea musa facis? nondum gratularis ovanti?
Pandis Victori carmina nulla tuo?
Rumpe moras, meritos quid plausus sola moraris?
Adsis Pyeria ludere docta lyra.
Vive serenatos *Interpres* vive per annos,
Exigit hoc virtus, assiduusque labor.
Artem pergito Apollineâm explanare, labori
Debebit multum sIC MeDICIna tVo.

Francisc. Sebast. Scharff,
Philos. & Med. Candidat. Cognat.
& Patriota.

IN tanto bivio vitæ frequentius anceps
Ambiguusquè animus multa sinistra capit;
Ast quæ recta docent, doctè defendere monstras
RESPONDENS chare. Sint bona cuncta Tibi.

Amoris & memoriæ ergò hiscè brevibus de egregio hoc Specimine æstumatissimo suo Dno: Contubernali & amico gratulatur opponens

George Glockengießer/
Med. Stud.

